

NIHIL SINE DEO

Anul VI - Nr. 23
Septembrie 2025
Timișoara

CUNUNA

FOAIE DĂ CULTURĂ BĂNĂȚANĂ

"Sub lumina ha șierzască, pã largu pãmântului, în bătăia vântului, firu
dulșeu omenezască, graiu blând și cumpătat, ca în dulșele Bănat,
nu mai creșd să să găsască."

Victor Vlad Țelamarina

Periodic editat de ASOCIAȚIA PÂNTRU VORBIREA BĂNĂȚANĂ

ISSN 2668-9480

ISSN-L 2668-9480

e-mail: **limbabanatana@yahoo.ro**

Tel: 0768113404

www.vorbireabanatana.ro

www.revistacununa.ro

<http://dictionar.vorbireabanatana.ro/>

<http://bibliotecabanateana.ro>

<https://www.facebook.com/asociatiavorba/> - Asociația pântru Vorbirea Bănățană

Punct de lucru: Timișoara, str. Nicolae Ilieșu, nr. 10, ap.1

Colectivul de redacție: Redactor-Şef: Vasile Linția; Redactori: Florina-Ariana Colgia, Sergiu Boian și Claudiu Românu; Tehnoredactor: Daniela Areta Voștinari; Redactor-corector: Flavius Cosmin Vatriș,
Editura Eurostampa Timișoara

Şie-i dă nou pră la noi

Şcolarii bănăţani or gătat anu ăsta cu nota dzăce, prin festivalu-concurs dă la Domaşnea, coordonator scriitorul în grai Claudiu Românu şi cu festivalul ”Micii creatori bănăţeni” dă la Muzeul Satului Bănăţan dîn Cimişoara, coordonator prof. Luminiţa Văcariu dă la Lic. William Shakespeare.

O fost tare fain la amândouă festivaluri.

Anu şcolar 2025 – 2026 o pornit cu festivalu dă spus poiedzâi în grai ”George Gârda”, dă la Mănăştur, cu copiii dîn tot judeţu Timiş. O fost un festival dă nota dzăce, şi pântru copiii, care or spus poiedzâilii, dar şi pântru organizatori: Şcoala, Primăria, Biserica. Or fost acolo dl. prof. Ion Căliman şi mai mult scriitori în grai, Dan Liut, preşedintele Asociaţiei scriitorilor în grai bănăţan,

Noi i-am gratulat pră copii, şi am dat la fiecare căce o revistă Cununa şi mulce premii.

Cu munca şi dăruirea tuturor membrilor Asociaţiei o să reuşim să faşiem tot ce ne-am propus, ca limba şi cultura bănăţană, să fie iar cunoscută dă toţ oamini dîn Banat, care toţ îs bănăţeni ”ei şi urmaşi lor”.

Acum publicăm colecţia dă folclor a lu Lucian Costin: Mărgăritarele Banatului, aşa cum or fost iele făcuce dă prima dată. Îs spusă şi pusă în Cununa noastră dă doamna Elena Oancea Drăgan, talentată poetă în grai bănăţan.

A II
36.040

LICIAN COSTIN

MĂRGĂRITARELE BANATULUI

(MARE COLECȚIE DE FOLKLOR)

DIN POPOR ADUNATE ȘI POPORULUI REDATE

INSTITUT DE ARTE, GRAFICE „CARTEA ROMÂNĂSCĂ” SUC. TIMIȘOARA

LUCIAN COSTIN

MĂRGĂRITARELE BANATULUI (MARE COLECȚIE DĂ FOLKLOR)
DIN POPOR ADUNATE ȘI POPORULUI REDATE

TRANSCRIEREA ÎN GRAI BĂNĂȚEAN DE ELENA OANCEA DRĂGAN

C U P R I N S U

- I. CÂNCIȘE
- II. BALAGE
- III. DĂSCÂNCIȘE
- IV. STRÂGĂTURI LA JIOC
- V. CIMILITURI
- VI. LEGENDE
- VII. DACINI ȘI CREGINȚĂ
- VIII. OBIȘEIURI
- IX. POVEȘCI
- X. GLUME, ANIECDOCE

I. CÂNCIȘE

Codrule, bătrân moșneag

Codrule, bătrân moșneag,
Mult ce au voinișii drag,
Codrule cu frundză rară,
Nu ce-am vădzut d-astă vară,
Și mi-i dor, frace o dată
Să măi văd voinișii roată
Lângă focuri povestând
Și dân fluire doinind.

audzată dă la Ion Dărăbanțu – Sasca Montană)

Câce țări în lung și-n lat

Câce țări în lung și-n lat,
Nu-i ca fata dân Banat,
Când îi dzî dă sărbătoare

Ea să gată ca o floare,
Că dân plece până-n brâu
Totă îi spișe dă grâu
Și să-nșinje la mijloc
Cu brâu roșu ca dă foc,
Dân obraz îi pică sânje,
Când o vedz inima-t frânje,
Când ce vege năcâjât
Și la obraz gălbinit
Gura ei o dată-ț dzâșe
„Vină-n coașe, măi, voinișe!”

audzată dă la Nicolae Brânda – Cornea)

D-ar fi doru ca o floare

D-ar fi doru ca o floare
Să-l port legat la cheutoare,
Să-l dăzleg când io aș vrea,
Io dă dor n-aș mai zășea.
Doru-i floare dân grăgină,
Șine-l poartă greu suspină

Și suspină pân ște moare
Și inima tot îl doare.
D-aș pucea dân piept să-mi scot
Inima cu dor cu tot,
S-o trimet în pieptu teu,
Să vedz mândro, doru meu,
Să ce doară și pră cine
Inimioara ca pră mine,
Să suspini și dzî și noapce,
Să ce şușcăi pân' la moarce.

audzată dă la Maria Ciurea – Greovăț)

Cătă boală-i pră supt soare

Cătă boala-i pră supt soare
Nu-i ca doru ardzătoare
Că doru unge să pune
Fașe inima cărbune.
Cătă boală-i pră supt lună
Nu-i ca doru dă nebună
Că doru unge să lasă
Lăcrănilor fașe casă.

audzată dă la B. Boșco – Marcina)

Dă șine doru să leagă

Dă șine doru să leagă
Nu măi poartă mincea-ntragă,
Dă să leagă d-un voinic
Nu lucră vara nimic,
Dă să leagă d-un fișior
Să zăuită dă topor
Când să dușe la pădure
Să zăuită dă săcure,
Dă să leagă d-o feciță
Să zăuită dă furchiță.
Dă să leagă d-o nevastă
Își zăuită lucru-n casă.

audzată la T. Sârbu – Prigor)

Măi, băgiță dăpărcior

Măi băgiță dăpărcior,
Nu-mi trimece-atâta dor
Pră părau și pră izvor,
Pră gurili tuturor,
Trimece măi puținel,
Vină, bage, tu cu el,
Că io-s fată dăzmierdată,
Cu dor nu mi-s învățată
Și mi-s fată cinerea,
Doru nu ți-l știu purta.

audzată dă la Ioan Stoianovici – Dognecea)

Frundză verge dă gorun

Frunză verge dă gorun,
Ieș, mândruțo, până-n drum
Căciva vorbe să-ț spun,
Frundză verge crenji dă nuc,
Ieș, mândruțo, că mă duc,
Frundză verge dă măr dulșe,
Stai, băgiță, nu ce dușe,
Numa maica să să culșe,
Apoi ies la gură dulșe.

audzată dă la I. Borchescu – Borlovenii Vechi)

Somnu mi-i și mor dă somn

Somnu mi-i și mor dă somn
Și n-am unge să adorm,
Că porțali-s toce-nchisă
Și lămpile toce-astânsă.
Numa la mândruța-n vale
Arge-un muc dă lumănare.
Io mă dusăi la mândra
Ca să-i clacin fereastra,
Dară parc-am fost cam bat
Că prea tare-am clăcinat
Dă bărbatu s-o sculat

Și pră mândra o-ntrăbat:
Măi muiere, măi nevestă,
Șine bace la fereastră?
„Tași, bărbace, și ce culcă,
Nu-ț fașe sângur nălucă,
C-o fi mâța lu veșina
Ori a lu soruica Lina!”
Măi muiere, măi urgie,
Mâța n-are pălărie,
Ci o fi, o fi mârtaclu
Pr-amândoi loa-v-ar dracu!

audzâtă dă la Nicolae Birdan – Dognecea)

Sus îi lună, jios îi nor

Sus îi lună, jios îi nor,
Bagea-i dus la târg cu dor,
Jios îi nor și sus îi lună,
Bagea n-are voie bună.
D-aș ști, bage, c-ai vini
Drumu ți l-aș șândrăli,
Tot cu șândrilă dă fag
Pân' la noi băgiță-n prag.
Frunză verge matostat,
Maică, rău m-ai blăstămat
Să n-am prânz fără dă plâns,
Niși ogină îndajuns,
Nici amiaz fără năcaz,
Să măi trag pră căce-am tras
Și să mor în țări străine
Unge nu cunosc pră nime,
Fără lumina dă sară,
Fără om din a mea țară.

audzâtă dă la Nicolae Ardelean – Cărbunari)

Dă șine mi-i dor și drag

Dă șine mi-i dor și drag
Nu-m fașe tină în prag,
Da dă șine mi-i năcaz
Îm fașe până-n grumaz,

Cât îi fata dă micuță
Fură banii dân olcuță
Și ie cârpă la fișiori
Ca s-o jioașe-n sărbători,
Ochișori ca la bagea,
Doamne, nu măi pot zăfla
Numa-n târg la Seghedin,
La un fișior dă român,
Că și el i-o cumpărat
Dă la bagea meu dân sat.

audzâtă dă la Nicolae Muntean – Cărbunari)

Dă aș sci cânta ca cucu

Dă aș sci cânta ca cucu
Nu m-aș mânca io cu lucru.
Aș zbura dân creangă-n creangă
Pân la mândruța mea dragă
Ș-aș cânta în lumea largă
Ș-aș mânca frunză și iarbă,
Aș zbura lin și ușor
Dă i-aș dușe a meu dor.
Periindu-mi penili
Și mândrii sprânșenili.
Foicică tri granace,
Dragosta nu să măi poace
Niși dân mere, niși dân pere,
Niși jejice cu inele.
Numa dân ochi și sprânșene
Și din budză subțarele,
Mușcare-ar bagea dân ele
Ca dân fagure dă miere,
Să-i treacă dă dor și jăle.

audzâtă dă la Pavel Brăila – Răcășdia)

Cucule, pasăre mică

Cucule, pasăre mică
Cântă-n codru fără frică
Și zboară prân crâng dă fag
Și-i cântă mândrii cu drag,

C-aşa dzăşe şi mierla
Că am mândră frumuşa.
Frundză verge dân doi fagi,
Fost-am noi mândruţo draji
Şi şine ne-o dăspărţat
N-aibe loc nişi în mormânt,
N-aibă nişi cunie la cruşe
Nişi la groapa şine-l duşe.

audzată dă la Nicolae Lungu – Măidan)

Păltinior cu frundza lată

Păltinior cu frundza lată,
Mare ți-i umbra rotată
Ori mă laş un şeas subt ea
Să ogin cu mândra mea.
— Nu dzâc ba,
Dară nişi nu ce-oi lăsa
Ț-o fi mândra cinerea,
Rău mă cem că m-oi usca.

audzată dă la Irina Bănăduc – Petnic)

Dă ți-s dragă, bageo dragă

Dă ți-s dragă, bageo dragă,
Du-ce-n totă lumea largă,
Înşauă-ț murgu ş-aleargă
Și-ț caută alta măi dragă,
Fata şe-are chica neagră,
C-a meu păr îi gălbior,
Mi-s drăguță tuturor
Și la mari și la măi miși,
La o lume dă voiniși.

audzată dă la Eufimia Goanță – Șopotul Nou)

Apucai pră Sasca-n vale

Apucai pră Sasca-n vale
Mă-ntâlnii c-o fată mare.

Bună cale fată mare!
Nu dai gură dă vândzare?
Am avut-o ş-am vândut-o
La un june făr-mustață
Care şcie strânge-n brață.

auzată dă la I. Voin – Șopotul Vechi)

Cântă păsăruica-n iaz

Cântă păsăruica-n iaz,
Mândra moare dă năcaz,
Dă năcaz și dă urât
C-o rămas făr dă drăguț,
Ș-o rămas sânгурă-n sat
Ca cucu pră lemn uscat.
Şine dracu-o măi vădzut
Şioară neagră cu albeață,
Fată mare cu mustață?
D-ar avea fecili mince,
Când oi muri să mă cânce,
Că dăstul vinars le-am dat
Și pită dă cumpărat,
Și gură dă sărutat.
Asta-i mândra cu păpuși,
Mândra cu budzâli dulși,
Asta-i mândra, țane-o, Doamne,
Noapcea jioacă, dzăua doarme.
Mândruța cu ochii verdz,
Când să jioară, să n-o credz,
Când ea dzăce dzău și dzău,
Atunși ce mince măi rău.

audzată dă la Ilie Cotârlă – Oravița Română)

Sus în vârful dă brăduleț

Sus în vârful dă brăduleț
S-o oprit un șoimuleț,
Să uită girept la soare
Tot mișicând dân aripioare.
Jios la trunchiul bradului
Creșce floarea fagului,

Ea dă soare să ferește
Și dă umbră să lipește.
Florișică dă la munce,
Ca să fași drăguță mulce,
Ieș dân umbră cu tulpină
Să-ți văd fața la lumină,
Io m-am pus în gându meu
Pr-o aripă să ce ieu
Ca să nu ce port prân soare
Pân ce-oi fașe rogitoare.
Șoimuleț duios la grai,
După mine să nu stai,
Du-ce-n cale, mergi cu bine
Fără-a ce ghingi la mine.
Du și doru-n lumea mare
Dânr-o pasăre și-o floare.

audzată dă la M.Preda – Oravița Română)

Asară ș-alaltă sară

Asară ș-alaltă sară
Mă culcai pră iarbă-afară,
Mă culcai pră o sulșină
Așceptând mândra să vină.
Așceptând, am adormit
Că mândra n-o mă vinit.
Audz, mândro, ori n-audz
Ori nu vrei să ce răspundz?!
Ba io, bageo, bine-aud.
Da nu pot să mă răspund,
Că-i măicuța lângă mine
Și nu pot ieși la cine,
Că măicuța nu mă lasă
Să ies sara la fereastră,
Și m-o pus să șern fânină,
Și trochița-i plină, plină,
Și m-o dat o sâță gheasă,
Să nu pot ieși dân casă.
Io-am loat una măi rară
Ș-am ieșât la bagea afară.

audzată dă la Ionel Novacovici – Gârbovăt)

Mândruță cu casa-n colț

Mândruță cu casa-n colț,
Nu măi da gură la toț,
Ci m-o dă tu numa mie,
Dacă vrei bine să fie.
Pră socacu mândrii trec,
Cu nimica nu m-aleg,
Că d-aș ști că m-aș aleje
Dă opt ori pră dzî aș treșe.
Mândră-a dracului să fii
Când mă-nvățaș a iubi,
Cinerel făr-dă mustață
Mă-nvățaș a strânje-n brață.

audzată dă la Ion Ciorman – Vărădia)

Frundză verge mărășine

Frundză verge mărășine,
Vai ș-amar, amar dă mine,
Nu știu dzâua când să fașe
Că-n mormânt lumina-mi dzașe.
Părăsât io șăd în drum,
Nu văd lumea nișidăcum,
Nu văd lume, nu văd soare,
Nu văd mândre fețișoare.
Încotr-o dau să mă-ntorc
Ochii mei dă plâns să storc,
Încotro mă răsufesc
Tot întuneric găsăsc.
Șine treșe pră călare
Nu treacă cu nepăsare,
Că lumea-i amăjitoare
Ca o floare trecătoare.

audzată dă la Gheorghe Faur – Oravița Română)

Audzât-am, audzât

Audzât-am, audzât
Că să fașe-o moară-n vânt,

Mașină aor ș-arjint.
Să să strângă fecili,
Fecili, nevestili.
La neveste-i gura dulce,
Dă le țuși nu ce-ai măi dușe,
La fece-i gura amară
Și să strânje multă țară.

audzâtă dă la Sofia Râncu – Șopotul Nou)

Șeriu-i mare, stăle-s mulce

Șeriu-i mare, stăle-s mulce
Și măi mari și măi mănunce,
Da ca luna
Nu-i nișiuna
Dă mare și luminoasă,
Niși ca mândra dă frumoasă
Tași inimă, nu-m jăli,
Mult în lume nu oi fi,
Oi trăi o dzî și doauă
Și oi treșe ca o roauă.
Mult mă-ntrabă inima
Ori mi-i dor dă șineva.
Io i-am spus inimii mele
Nu, nu-i dor, dăcât mi-i jăle.
Căce stăle îs pră șeri
Totce până-n dzăuă pier
Numa doru mândrii mele
Nișiodată nu măi piere.
Du-ce, du-ce dorule,
Du-ce, călătorule,
Legănat pră vânt dă sară
Până la mine în țară.
Am avut și io odată
O mândruță dăzmierdată.
D-o trăi să i ce-nchini
Cu mult dor dă prân străini,
Da d-o fi mândruța moartă,
Dorule, să plângi la poartă
Și dân lacrămile mele
Să răsără viorele,
Vioarele înflorice,
Dân dragoste odrăslice.

Frundză verge tri lămâi

Frundză verge tri lămâi,
Dragă-o fost mândra dintâi,
Dragă m-o fost da amară
Că m-o ținut mult pr-afară.
Buzâli mi s-or uscat
Fluierându-i pră la gard.
Frundză verge dă săcară,
Io măi șerc și mâne sară,
D-o ieși mândra afară,
Două vorbe să-i vorbesc
Dorul să-l măi ostoiesc.
Doauă vorbe tăinuice
Să mă țină mândra mince
Cum trăiam noi înăince.
Șcii tu mândro cum trăiam.
Dântr-un măr ne săturam,
Fășeam șina într-o sară.
Da acum s-avem cu sacu,
Nu ne-am da unu la altu.
Dă Doamne să mor astară,
Gimineața să-nviu iară,
Să văd lumea cum trăieșce,
Pră mândra șine-o iubeșce.

audzâtă dă la Gh. Crăciunescu – Iablanița)

Mândruța cu ochii miși

Mândruță cu ochii miși,
Șe mă fași să vin pr-aiși?
Nu-ț pare rău dă opinși,
Dă opinși și dă pingele,
Mândro, budză subțarele...!
Audzât-am dân bătrâni
Că nu-i bun gardu dă spini,
Niși mândruța dân veșini,
Că-i măi bun dân scânduri lace
Și mândruța dă dăparce.
Frundză verge dă mărar,
Dragu mi-i bagea șumar
Că-m dă pită dân țăsală

Cu slănină d-a bătrână.
Mult mă uit și mă ghingesc
Cum pră lume măi trăiesc.
Frunză verge lemn uscat,
Astă noapce am visat,
Mândro, că ce-ai măritat.
Am visat iarba mănuntă,
M-ai chemat, mândro, la nuntă.
M-ai trimes pr-un pup d-alun
Ca să vin să ce cunun.
Mă dusăi d-o cununai,
Da io paru răgicai
Să trăiești, mândruțo, bine,
Să n-ajungi dzâua dă mâne.

audzâtă dă la Vlăduceanu – Plugova)

Trândăfir frumos chitat

Trândăfir roșu chitat,
C-o mândră m-am sărutat,
Da are mare păcat
Că pre rău m-o fărâmacat
C-am dzăcut o vară-n pat.
Trândăfir mândru-nflorit,
O mândruță am iubit,
Pră puțan io n-am murit
Că dă dor mulți fișiori mor,
Și dă drag mulți fișiori zac.

audzâtă dă la Pavel Miclea – Maidan)

Dzâșe lumea, dzâșe țara

Dzâșe lumea, dzâșe țara
Că m-o dat bagea căpara,
Da mă jior că nu m-o dat
Că nu-i bagea-așa bogat,
N-are casă, niși moșăie,
Numa pană-n pălărie
Ș-aia îi pră datorie!

audzâtă dă la Liuba – Mehadica)

Șcii tu, mândro

Șcii tu, mândro, șcii tu, șcii
Când eram noi doi copii
Și șăgeam pră pajișce
Și vorbeam dă dragoste....?!
Mândro, ochisorii tei
Or mâncat bănuți mei.
Las să-i mânșe, măi băgiță
Că ȝ-o dat dulșe guriță.
Mândro, ochisorii tei
Bine samănă cu-ai mei.
Dă șe nu ar sămăna
Când tot una-i inima.

audzâtă dă la Gh. Drăgulescu – Plugova)

Sus la munce neaua ninje

Sus la munce neaua ninje,
Jios pră sace piatra bace,
La mândra nu pot străbace
Că-s ușăli încuniace,
Încuniace cu lăcace,
Cu lăcace tot dă fier,
Să mă bag măcar să pier.
N-am pierit când am fost mic,
Niși acum că mi-s voinic.

audzâtă dă la D. Murgoi – Căvăran)

Audzât-am jioi la moară

Audzât-am jioi la moară
Că soacra traje să moară,
D-aș șci bine c-ar muri
M-aș albi, m-aș rumini,
Oprejili le-aș șerni
Cu gârnat
Dă la Beilgrad,
Cu gălbiniși
Dă la Bozoviși.

audzâtă dă la F. Hîntilă – Cârpa)

Păsăruică dă pră apă

Păsăruică dă pră apă,
Spune-i cucului să tacă,
Să nu cânce-așa duios,
Că mi-i bagea mânios.
Mânios și supărat
Că tată-su l-o-nsurat.
Ș-o loat fată dă bogat,
— Fata asta nu-i dă noi!
Măi bine una săracă,
Numa ochii ei să-mi placă,
Ochii ei ai dă neghină
Scoală june dă la șină
Și gurița ei de fragă
Nu aș da pr-o lume-ntragă.

audzâtă dă la D. Murgoi – Căvăran)

Foaie verge dă priboi

Foaie verge dă priboi,
Asară m-or șerut doi.
Io întrăb frundza dă nuc
După care să mă duc.
Îmi răspunge a dă frag
Să mă duc dacă mi-i drag
Și-mi răspunge ș-a dă spine
După cinăr îi măi bine,
Când io pun șina pră masă
El mă ia la joc prân casă.

audzâtă dă la M. Mihuț – Marga)

Mândro, io când oi muri

Mândro, io când oi muri,
La momânt dacă-i vini,
Să-ț iei sapă și lopată,
Să strânji pământul grămadă
Și să samini busuioc,
Să răsară dor și foc.
Alături crucea mele

Să samini tu viorele,
Viorele flori adânși
Când le vedz, mândro să plânji.

audzâtă dă la V. Cîric – Var)

Niși să fii, bage, ca luna

Niși să fii, bage, ca luna
Pră mine nu măi pui mâna,
Când mâna pră mine-ai pus
N-am avut mince d-ajuns.
Da acuma mincea-m vine,
Nu ce măi iubesc pră cine,
Iubesc unu măi frumos
Să-mi fie neamu fâlos.

audzâtă dă la V. Cîric – Var)

Dragu mi-i băgița nalt

Dragu mi-i băgița nalt
Că-mi dă gură prăstă gard,
El s-apleacă dă ești mică
Și în brață ce răgică.
Dă băgiță micucel
Mi-i urât și fug dă el
Că oricât el s-ar încinje
Tot cu gura nu ce-ajunje.

audzâtă dă la C. Micicoi – Șopotul Vechi)

Sara bună, mândro dragă!

Sara bună, mândro dragă,
Io mă duc că-i noapcea neagră
Și muiere-acas mă-ntrabă
Unge-am fost fără dă treabă.
Ba io treabă am avut
Pân la mândra să o țuc.
Ba la dracu, măi bărbace,
Că ce-oi pringe și ce-oi bace.

Las că mândra nu-i nebună
Ca pră mine să mă spună,
Că mândra mea nu-i bolândă
Să mă lasă să mă prindă.

audzâtă dă la Iosif Blagoc – Oravița Română)

Mândra mea s-o lăudat

Mândra mea s-o lăudat
Cătră mândrili dân sat
Că are șurț cu tri foi
Ș-un drăguț cu șasă boi.
Audzât-am că-i minșiună
Șî tot satu stă să spună
C-are șurț numa c-o foaie
Șî drăguț numa c-o oaie.

audzâtă dă la T. Mreja)

Frundză verge măghiran

Frundză verge măghiran,
Mă miram, mândro, miram,
Mă miram dă ște slăbeam.
Io nu slăbeam dă vrun rău,
Ci slăbeam dă doru teu.
Când ai ștei și ai prișepe
Dragostea dă un să-nșepe
Nu m-ai lăsa, mândruliță,
Să-i duc dorul la guriță!
Frunzuliță mărăcine,
Toace-s, mândro, dă la cine:
Treșe-un dor și-o supărare
Șî-mi vine alta măi mare.
Frundză verge dă gutân,
Du-ce, dor, unge ce mân,
La bagea sub căpătâni.
D-o fi bagea adurmit
Să-i spui că m-am logogit,
Șî d-o fi bagea culcat
Să-i spui că m-am măritat.

audzâtă dă la N. Ardelean – Cărbunari)

Frundză verge dă alună

Frundză verge dă alună,
Mă dusăi noapcea pră lună
Să gășăsc o florișică
Care mult inima-m stracă.
Șî s-o-ntrăb dă ște-n grăgină
Pleacă fruncea și suspină.
Io o-ntrăb, floarea-m răspunge,
— O grea jăle mă cupringe,
Arge sufletul și jeme
Că mă trec fără dă vreme.
Tri dzăle mi-s înflorită
Ș-apoi căd dă vânt pălită.
C-așa suflă reșe vânt
Șî mă-ndoaie la pământ,
Nime, nime nu mă vege,
Numa dăcât iarba verge.

audzâtă dă la M. Preda – Oravița Română)

Codrule, frundză rotundă

— Codrule, frundză rotundă,
Lasă-mă un pic la umbră!
— Io voinișe ce-aș lăsa,
Da ți mândra cinerea
Șî ce-i dragosti cu ea.
Du-ce-ncolo, prăstă mână,
Că-i o salcă măi bătrână
Șă-ț dea umbr-o săptămână.

audzâtă dă la T. Toplecean – Pârvova)

Frundză verge ililie

Frundză verge ililie
Mă mână maica la vie.
Ililie nu gășai,
Da cu bagea mă-ntâlnii
Șî doauă vorbe vorbii.

Blăstămata dă veșină
M-o vădzut dă la fântână.
Și m-o spus la maică-mea,
Și maica io spus lu taica.
Taica sări să mă bată,
Da i-am spus așa d-odată:
Că nu-i poace vina mea,
Că îi vina lu maica
Care m-o făcut frumoasă
Și mi-s la juni drăgăstoasă.

audzată dă la Elena Epure – Oravița Română)

II. BALAGE

Balauru

Într-o joi dă gimineață
Pră roauă, pră ceață,
Plecat-au tri surorele
Să culeagă florișele,
Să le facă chituțale
Și să facă o cunună
S-o trimeată la-a lor mumă.
Doauă numa astrânjeau
Că una să rătășea
Și dodată audza
Un voinic cum fluiera.
Da nu era voinic,
Ci balaur viclenic.
Ea cătră el merjea
Ș-al balaur d-o vigea
Prăstă mijloc m-o pringea.
Ea pră mumă-sa strâga,
Da muma n-o audza.
Dară Sfântu Gheorghe-n șa
Balaoru mi-l tăia
Și pră fată m-o scăpa.

audzată dă la M.Preda — Oravița Nouă)

Fata Banului dân Hațeg

Un fișior când s-o-nsurat,
Fată mândră o loat,
O fată dă om sărac,
Că asta i-o fost pră plac.
Iară după ște-o loa
Tare rău o măi muștra
Că nimica n-o adus,
Ba-l măi fașe și supus
Ș-o muștra și mama lui
Ca o soacră-a dracului.
Iară el n-o jeluia
Și-n mânie îi grăia:
— Lasă, mamă, n-o muștra
Că la târg mă voi căra,
Tri curele-oi cumpăra:
Cu una încinje-oi
Și cu alta bate-oi
Și cu-a tria dușe-oi
Pân la târg la Stratuveț
Că-s nevestili cu preț,
Târgu câtu-i lung și lat
Ca s-o vindă s-o purtat,
Da nime nu-l întrăba
Pră nevastă cât șerea.
Mândra lacrimă vărsa,
Dă bărbat ea să țânea
Și atunșia să-ntâlnea
Cu-n fișior dă neam domnesc
Șe purta surtuc turșesc.
Și ăsta îl întrăba:
— Doară vindz nevasta ta?
Iară el îi răspunea:
— Numa dacă-ț va plășea
Io n-o vind că ar fi rea
Și doară că ea nu vrea,
Dă lucrat ar ști lucra,
Da m-am săturat dă ea
Și n-o vrea niși maica mea.
— Spune-m, dară, cum m-o dai
Ca năcaz să nu măi ai?
— Cu o sută și șinși lei
Și pr-atâta mărunțai.

Cel fișior o cumpăra
 Și el banii-ș număra,
 Iar nevasta suspina
 Și dân gură-i cuvânta:
 Grijășce, bărbace, bine,
 Cum vrei să mă vindz pră mine
 Dă vrei a mă-ndăpărta,
 Bine-i fașe dă m-ai da
 Dup-un dascăl românesc
 Țâie ca să-ț mulțămesc
 Și cu el am să trăiesc.
 — N-ai tu grijă, mândra mea,
 C-ai scăpat dă soacră rea,
 D-acum nu-i măi fi muștrată
 Niși dă mamă, niși dă tată.
 Apăi cu toț or plecat
 Și pră la birt s-or băgat,
 Cu vin bun s-or adăpat.
 — Dă tri dzâle dă când bem
 Și noi încă nu aflăm
 Care dă unge suncem.
 — Șine ești tu, mândruliță,
 Nu cumva îi fi dă viță?
 Fata atunșia îi grăia
 Și-n cuvânt să jăluia:
 — Io mi-s fata Banului
 — Dân Țara Hațegului!
 Da fișioru să uimi,
 Dă pră scamn iuce sări:
 — Neică, neiculița mea,
 Tu ești a mea surorea!
 Și io-s fiu al Banului
 Dân Țara Hațegului.
 Vai dă noi că ni-s doi fraț
 În păcat adânc băgaț;
 Măi, cumnace, sora mea
 Fie iar nevasta tea,
 N-o purta tu dă vindzare
 Că ea îi dă viță mare;
 Să trăiești iar tu cu ea
 Și soarta nu ț-o fi grea,
 Baniî când să vor găta
 Vin la mine că ț-oi da!
 audzâtă dă M.Brânda — Cornea)

Crăișoru

Fost-a, fost un crăișor,
 Cinerel, mândru fișior
 Cum îi bradu codrilor
 Sus în vârvu munțâlor.
 Dă soțâie el ș-o loat
 O copilă dân alt sat,
 Copilița-i româncuță
 La toț oaminii drăguță.
 Că-i ca floarea câmpului
 La lumina soarelui.
 Iacă, lui că i-o vinit
 Carce mare dă șicit
 La șe oaste-i dă pornit,
 Cătră soață o grăit:
 — Mândra mea, sufletu meu
 Țâne tu inelu meu,
 Pune-l pră jejitu teu.
 Când inelu-o rujini
 Să șcii, mândro, c-oi muri-
 Ea atunși să jăluia
 Și dân gură-așa-i grăia:
 — Na-ț năframa dă mătasă
 Pră marjini cu aor trasă,
 Aoru când s-o topi,
 Să șcii, dragă, c-oi muri.
 El pră cal o-ncălecat
 Și pră drum s-o dăpărtat.
 Mers-o el pân la un loc
 Ș-o aprins un mare foc
 În mijlocu codrului,
 La fântâna corbului.
 Când el mâna-n sân băga,
 La năframă să s-uita,
 Inima-i să dăspica:
 — Bravii mei, ostași mei
 Și fișiori ca nișce lei,
 Staț pră loc și v-ospătaț
 Și la umbră vă culcaț
 Că acasă m-am zuitat
 Paloșu al rocilat,

Pră o masă aruncat.
Șî-ndărăt el o pornit
Cu-n fișior s-o întâlneț,
Un voinic cu calu mic.
— Hai, năroc, cinăr voinic!
Șe îi nou, dă unge vii?
— Dacă vrei, doamne, să șcii,
Că în țară nu îi bine
Ș-o fi, doamne, rău dă cine,
Că tata teu o prădat
Șî pră mândra ț-o loat
Șî-ntr-un lac o aruncat.
Crăișoru-o lăcrămat
Șî așa o cuvântat:
— Ia, voinișe, calu meu
Nu mi-l trăbă un merg eu
Șî să spuni tu că m-am dus
Tot pră malu apii-n sus,
Șî să spuni că m-am zvârlit
Unge apa-o bulbușit.
Tata când o audzât
Tare s-o măi îngrozât,
Totă țara o sculat,
Lacu-ntrăg dă l-o săcat,
L-o săcat și l-o stârpit
Șî pră cineri i-o găsât,
Amândoi îmbrățușat
În năroiu lung culcat
Cu cosiță gălbioare
Șî cu feșe rumeioare.
Apăi tata amărit
În mătășă i-o-nvălit
Șî în raclă i-o chicit.
Pră fișior el l-o zăgit
Ușă cătră Răsărit
Șî dân el brad o ieșât,
Un brad mândru-ncetinat
Pră bisărică culcat;
Dâ fată-o crescut viișoară
Care s-o încins ușoară,
Pră bisărică s-o-ncins
Șî cu bradu s-o cuprins.
Tună, Doamne, și tresneșce,
Tună-n șine dăspărțășce
Pr-un fișior și pră o fată

Când iubirea li-i măi dragă!

audzâtă dă M. Brânda, Cornea)

III. DĂSCÂNCIȘE

Vraja

(Dăscâncic dă dragoste)

Rourel dă rouă
Dă supt luna-nouă,
Să fii frumos,
La lume drăgăstos
Șî la cinăr și la bătrân
Să fii floare dă gutân,
Spălat pră față,
Pră brață,
Cu jeana peniță,
Cu galbănă cosiță
Dragoste să aduși
Pră oriunge ce duși
În buchită.
Doauă rujiță
În ochișori,
Bumbi dă vinișori,
La șine goge ce-i uita,
Pră toț i-ai îmbăta,
Budză ca faguri dă miere,
La bărbat și la muieră,
Cu șine goge îi vorbi,
Pră toț îi îndulși.
În umeri doi luceferei
Lumea să țara să să uice la ei,
Pră mânișele,
Stăle mărunțale,
Să fie șinstât și iubit:
Dă cineri iubit,
Dă bătrâni șinstât;
Dî la crai-craiesă,
Pântru miri-miresă,
Dî la boieri-boieroane,
Dî la chinez-chinezoane,
Dî la căprar-căpriță,

Dă la șumar-șumăriță,
Dî la oameni însuraț,
Dî la muieri măritace,
Dî la juni îndrăgostăț
Și fece nemăritace.

audzată aproximativ dă la Cumbria Procoian —
Jupa)
Text modificat

Dăscâncic pântru oprirea ploilor

Stai, ploaie, stătătoare
Nu măi neca pră hotare
Că ce pringe soarili
Și-ț taie pișioarili
Cu un mai,
Cu un pai,
Cu săcurea lu Mihai.
Adă, mamă, druga
Să muljem pră murga,
Murga gece cu pișioru
Și o spart, blagă, ulșioru,
Urșioru sări în nori
Și i-o spart în norișori.
Răzbună, Doamne, răzbună
Și fă vreme bună!

audzată dă M. Mihuț — Marga)

IV. STRÂGĂTURI

Argelean cu lapce-n troc
Adă fata să ȣ-o jioc,
Dacă n-oi jiuca-o bine,
Tune dracu-n ea ȣi-n cine!

audzată dă Al. Covaciu — Cireașa)

Haida, babă, să jiucăm,
Fata să ne-o mărităm,
Ferișe dă noi c-om da-o,

Vai dă capu cui o loa-o!

audzată dă D. F. Hăntilă — Cârpa)

Frundză verge, florișea,
Fă, maică, cum îi pucea,
După bătrân nu mă da!

Io cinără cu păpuși-
El tată la șapce prunși;
Io cinără cu mărjele-
El n-are-n gură măsăle!

audzată dă F. Hăntilă — Cârpa)

— Hai, mândruță, taie lemne!
— Tași, bărbace că mi-i lene!
— Scoală, mândro, la mâncare!
— Unge-i lingura a mare?

audzată dă la V. Domăneanțu — Ruginosu)

Dă tri ori o fost să mor
După poale dă fuior,
Dă tri ori o fost să dzac
După poale dă bumbac.

audzată dă la M. Lația — Zăgujeni)

Asta-i nana cu cocori
Când o vād mă iau fiori
Dă jios până la subsuori.

audzată dă la M. Lația — Zăgujeni)

Hopa, ȣupa pră pogeale,
Că ȣijmili nu-s a mele,
Ci-s dân sat dă căpătat,
Mulțămesc cui mi le-o dat!

Hopa, ȣupa, iac-așa
Ca să ȣcie ȣi mândra

Că nu îmi pasă dacă ea!

audzată dă la I. Ianăș — Sadova-Nouă)

Bată-ce focu dă dor,
N-am topor să ce omor,
Niși săcure să ce tai,
Să nu-mi fași atâta bai!

audzată dă la I. Ianăș — Sadova-Nouă)

Mândră-i nana cu mărjele,
Da-i măi mândră fără ele!
Mândră-i nana cu șerșei,
Da-i măi mândră fără ei!

audzată dă la I. Ianăș — Sadova-Nouă)

Pră călarea mândrii mele
Sămănat-am viorele,
Răsărit-au dor și jele;
Sămănat-am busuioc,
Răsărit-au dor și foc.

audzată dă la R. Ciric — Var)

Mândra dă frumoasă șe-i
Vinge boii pră șerșei,
Și vinge vaca dă lapce
Să-ș ie giubă noauă-n space.

audzată dă la F. Băcilă — Petrosnița Buceșnița)

Jioacă, mândro, așădzat
Și ce uită la bărbat!
Jioacă, mândro, mereu
Și ce uită la drăguț!

audzată dă la Iconia Ponoran — Peneș)

Căce fece-s cu pieptare,
Toce-s strâmbe la pișioare,
Numa mândrulița mea

Gireaptă-i ca sășera!

audzată dă la D. Andraș — Căvăran)

V. CIMILITURI

Dimitrie micucel
Cu buricu după el.
(acul cu ață)

(P. Almăjan — Prisaca)

La cap piepcine,
La trup pepine,
La coadă sășeră,
La pișioare,
Rășchitoare.
(cocoșul)

(I. Herzal — Topleț)

Am un ariși lătăreț
Umblă după pluguleț.
(grapa)

(I. Herzal — Topleț)

Sășeră arjintată
Pră șeri aruncată.
(luna)

(M. Drăgilă — Prilipeț)

Rotofei pră uliță
Cu tri mii dă sulită.
(ariciul)

(B. Bucur — Groși)

VI. LEGENDE

Dî se are rîndunica coadă în formă dă furchiță

O fost odată un fișior. Și când i-o vinit vremea să să însoare s-o dus în satu veșin și o luat o drăguță dă muiere, pră care o cemat-o Rîndunica. Când o plecat Rîndunica dî la părinț, ei i-or spus să fie rușănoasă și să nu vorbească prea mulce.

Câns o vădzut fișioru că muierea lui nu vorbește dăfel, o credzut ca îi mută. Io vinit în gând gând să să însoare cu alta. Așa o făcut. Când o audzât Rîndunica, nu s-o dus la mumă-sa, bas o lucrat mări dăparce.

Muierea d-adouai-o dzâs la a dîn casă:

- Ieș, mută!

Să vină o limbută!

Rîndunica i-o dzâs:

- Mintun ai vinit,

Mintun nasu ți-ai belit!

Atunși bărbatu s-o cușupit la ea, cu cuțatu. Dar Dumnedzău o făcut-o păsarie, carie o zburat pră coș. Barbatu o zvărlit cu cuțatu după ea până nu s-o făcut păsarie. O nimerit-o în poale, pră carie li-o tăiat ca o furcă.

(Audzât dî la Domăneanțu — Ruginoasa)

Legenda niorșii (Nioarcă - broască)

Sfânta Feșioară Măria, după șie l-or răstâgnit pră Mântuitori, pră crușe, o plâns lângă o baltă. O vădzut o nioarcă, care o întrăbat-o di șie plânjie. Sfânta i-o spus:

- Cum să nu plâng, când oamini m-or răstâgnit pră sânguru meu copil ?

- Așa? Și io am avut 7 copii și, cînd o trecut un car i i-o ocesat pră toț. Trăbă să rabd, n-am șe să fac.

Când o audât asta, Feșioara s-o oprit dîn plâns. I-o mulțămît lu nioarcă pântru mângâiere și io dzâs:

- Dă acum năince tu să trăiești în fântână, în izvoare și în toce locurile dă unge bea omu și nime să nu să scărbească dă cine. Și când mori să nu ce strâși, să ce uschi ca o poamă.

Legenda spinului

Când Isus Cristos o fost osângit la moarce, ca să-l băjiucurească I-or făcut cunună. Jădanii or găsat un spin pră marjina drumului. Spinu s-o apărat dăstul de bine, dar oamini l-or biruit și l-or încununat cu iel pră Isus.

Pră drum cătră Golgota, cu crușea în space, Isus o vădzut un spin cum plânjie cu lacrimi negre.

- Cum dă ești așa dă năcăjât, spinule? l-o întrebat Isus.
- Cum să nu fiu năcăjât, că io mi-s al dîn urmă dântre toț și ț-am adus atâta rușâne, Doamne!
- Pântru că ce sâmț al mări dă pră urmă, tu să fii al dântâni șiie înfloare primăvara, să fie frumuseța câmpului, florili tele să să facă lacrimi negre, boambe cu care ai care trec să-ș astâmpere săcea și să mulțamească lu Dumnedzău că ce-o pus aiși.

(... Ștefan Budescu — Dalboseșt)

Legenda grangurului

După ce Dumnedzău o făcut toce păsărilor, alesă pră granguri și pră șiori să facă o fântână. Grangurii s-or apucat dă lucru șâ or făcut sânguri fântâna. Șiorili puturoasă, n-or vrut să lucre.

Când or gătat, grangurii, fântâna, s-or spălat pră pișioare. Șiorili s-or imălat pră pișioară și s-or dus la Dumnedzău să-i pârască pră granguri că ei n-or vrut să să baje în imală și că numa ele or făcut fântâna.

La înșeput Dumnedzău le-o credzut pră șiori șâ i-o blăstămat pră grenguri să poată să bea apă numa când ploaie. Când o aflat agivăru, o dzâs cătră șiori: "Să fiț urâce dă toț!" La grangurilor le-o dăt daru să a cânce frumos.

(...V. Domăneanțu — Ruginosu)

Legenda privighetorii

O fost odată un împărat care avea o fată tare frumoasă, cu mare drag pântru cântat.

Într-o dzâ, cum s-o prăâmblat fata, în curce la palat, o vinit un fișior voinic și mândru, și i-o dzâs lu fată:

- Dragă prințesă, vād că îți plașe să cânt. Vină în fiecare dzâ în grăgină și ce-oi învăța mulce câncișe. Și dacă dormi noapcea în balcon am să vin io la cine.

Fata să roagă dă împărat s-o lasă și după mulce rugăminț, fata o primit învoială să doarmă în balcon.

Acolo în fiecare noapte vinia fișioru și o învăța să cânce, dar când or vinit zorilii dă dzăuă o plecat.

Gimineța prințesa o cântat și șcia tot mări multe câncișe. Împăratu o întrebat-o dă unge scie atăcea. Fata i-o spus că așa îi vin ei.

Împăratu și curcenii lui or pângit și în sara următoare l-or vădzut pră cinăru care o vinit la fată. Împăratu i-o tăiat capu la fișior.

Când o vădzut fata așa șiieva, s-o rugat dă Dumnedzău s-o prefacă în păsarie. Dumnedzău i-o ascultă ruga și o prefăcut-o într-o păsariue, care o cântat cum o cântat când era fată. Și, pântru că ea o cântat numa noapcea, i-o pus numili "Privighetoare"

(acelaș)

Legenda cârțiții

O fost odată ca nișiodată, că dacă n-ar fi fost, nu s-ar fi pomenit și niși io n-aș avea dă unge să știu. O fost un popă, care o avut o holdă dă grâu veșin cu pământu lu un om sărac, dar șinstit.

Într-un an popa, o vrut să ia o parce dăn pământu lu al sărac și o mutat hotaru dăstul dă mult. Când vădzu țaranu una ca asta, s-o dus la popă, și l-o rugat:

- Fii bun, părince, hotaru nostru nu îi pr-acolo! Hai să-l îngireptăm!

- Bine, fiule, o dzâs popa, să mierjiem, dar când?

- Pui, dacă vriei, părince, și mânie!

- Atunși să mierjiem, și pră unge o dzâșe pământu că îi hotaru, pră acolo să rămână pântru totdeauna.

- Să fie așa, o dzâs țaranu și s-o scărpinat după-cap dar n-o-nțales cum poace pământu să vorbească.

Popa, lacom, ș-o îngropat mânie dzâ fata într-un loc și i-o pricit că dacă o întrabă el: "Pământule aiși îi hotaru?" ea să dzacă: "Da, aiși îi!"

Când o vinit și țaranu la holdă, l-o găsît pră popă strașnic dă voios.

- "Hai să întrăbăm pământu să ne spună unge-i hotaru".

Și, popa, fără să măi așcepce, o întrăbat: "Pământule, unge-i hotaru?, iar fata dăn pământ: "Iacătă-l aiși!"

Când o vădzut țaranu că n-are șe fașe, dacă așa îi voia pământului, o plecat năcăjât acas.

După șie o plecat țaranu, popa s-o dus să-ș scoată fata, la locu unge șciusă că o îngropat-o:

- "Unge ești fată?", fata i-o răspuns: - "Aișia tată!", dar când o căutăt s-o dăzgroape, ia-o dă unge nu-i. Și iar: "Unge ești fată?" "Aișia tată!" Popa o săpat în alt loc și iar în alt loc, dar n-o măi găsît fata. Fata s-o făcut cârchiță.

D-atunși chârchița fașie buș dă pământ să arace pră unge îi hotaru.

D-atunși șobolu să numeșce cârchiță.

Și io am încălicat pr-o lingură verge

Prost îi ăl dă nu mă crege,

Că m-o spus-o o căpșună,

Șie s-o șpățarît prân Lună

Aducându-ne-o minșiună.

(acelaș)

VII. DACINI ȘI CREGINȚĂ

Dăspră Sântoageri

La Sântoager nu îi bine să să lucre opt dzâle, că dacă lucră șiniva vin Sântoagerii și îi crompoășce (taie în bucăți) pră ai dă or lucrat.

Sântoagerii îs cai, da să prefac în fișiori lu care le rămâne o bucată dă coadă, ieșâtă dăn tureacu șijmii.

Dacă cineva îi vege și îi cunoaște după șijmă, fuge iuce în casă, încunție toce ușăli și întoarșe cu fața în jios oalili, lingurili, troșili... Când vin Sântoagerii, care îs șepce la număr, strângă tot șe vād pră nume, ca să le dăschidă ușa. Ale dă îs cu gura-n jios strângă: „Nu pot că mi-s cu gura-n vale!”. Dacă să întâmplă că un lucru o rămas cu gura-n sus, ăsta sare și dășchige ușa. Sântoagerii să bagă în casă și îl taie pră ăl d-o lucrat și înșără bucățâli pră gard.

Priculișii

Dacă un flăcău dān flori și o fată dān flori fac un copil, ăsta îi un priculiși. Priculișiu are o coadă scurtă, cât o jiumătace dā jejit și să poace prăfașe în mări mulce fealuri dā animale, dară numa adurmit. El să răgică adurmit și să dușe într-un loc ascuns, unge să dă dā tri ori prăstă cap și să prăfașe mări ales în lup, strânje mări mult lupi după el și să duc să mânșe oamini și oi. Când vrea să luptă și cu oaminii. Oaminii ășcia să bolnăvesc rău după luptă și nu mări pot vorbi. Să fac sănătoș numa dacă ceamă o vrăjitoare să le dăscānce. Priculișilor li să poace loa pucerea numa dacă îs legaț în lanțuri groasă și li se taie coada.

VIII. OBIȘEIURI

La sărbători și anumice dzâle

Șe fac fecilii la sărbători mari

Fecilii să școală gimineăta, să duc la fântână și dzâc:

- ”Bună gimineăta, fântânioară!”

- Mulțămesc, fată frumoasă,

”Șădz pră scamnu dā mătasă!”

- ”N-am vinit să șăd.

Numa am vinit să iau apă.

Să mă spăl

Pră obraz, pră brață,

Pră albă peliță, mândră cosiță,

Că în frunce îi luna

Cu coruna,

În doauă buchiță, doauă rujiță,

În doi umerei, doi luceferei

În față îi raza soarelui.

Dă-m apă să fiu spălată curată,

Să fiu vegeroasă ca o stă să noapce

Să le-ntrec pră toace”

(Brebul)

Se fac țărani la sărbători mari

Țărani nu dau nimic la sărbătorile mari țiganilor, ca să nu mânșe șioarili cucurdu.

La Șâmcilii (Sf. Ilie) să duc oaminii pră câmp și culeg tot felu dă buiedz pră care le folosăsc la medițână pântru boli.

(Brebul)

La Sângiordz (Sf. Gheorhe)

Țărani merg să mulgă oili. Le ung pulpili cu untură – pântru strâgoni, le mulg prântr-un colac cu butoară la mijloc și după ște le slobod dau cu colacu după ele. Dacă pică pră față, față miele.

Alt obișei; fecilii și flăcăii să udă unii pră alți cu apă.

(Cornea)

La Sânzâiene

Oaminii adună, sara, flori dă pră câmp și le pun în poartă, pântru fiecare casă o floare. Care sânziană îi gimineața aplecată aia persoană moare în curând.

(Brebul)

La Pantelemon (Dă Tresnice)

Nu lucră nime pântru ca să nu tresnescă vrun om ori vro vită.

(Zăgujeni)

Gherman

Oaminii nu lucră ca să nu le mânșe mușcili (bâzâli) vicili. Dacă lucră îș pierd vicili dă muscă.

(Zăgujeni)

Foca Nu să sășeră grâu și nu să cosășce fân, ca să nu să aprindă.

(Zăgujeni)

Vartolomei Să sârbează, ca vijălia să nu rupă pomii.

Dă Dzâua Crușii Năince să vină popa, să pune în prag o oglindă. După șie pleacă popa, în locu în care el o stat, să culcă o fată ca să visadză pră șine vrea dă bărbat.

(Borlova)

La Vegenie (Intrarea în biserică) Fecilii și muierilii vin la bisărică cu lumânări și să închină la icoana Sf. Maria, ca să le ferească dă durere dă cap și dă ochi.

(Rugi)

Barbura Să fașe mâncare dă păsulă.

(Mehadia)

La Sâmt Să afumă în ștalog, în grăgină ca să nu fie șărpi. Să stropes pomii cu molidvă ca să facă rod bun.

La măsuratu oilor Să adună în strungă oili și să mulg. Apoi, un om pune pră vătrai jăg și tamâne și ocoale stâna dă tri ori să fie ferită dă sălbățișuni.

Fiecare om care are o turmă dă oi adușe pomană 2 kile dă carne pântru prânz. Toț stau la o masă, după ște să tāmâneadză băutura și mîncarea.

Obișeiuri dă dzâle mari

1 La Crășiun

În gimineața dă Ajun, pînă nu s-o vegeat, oameni și copii să adună la margina satului și aprind un foc mare cu lemnili strînsă măi dămunt. Acolo îș împart rangurili lor dă pițărâi. Ȃl măi mare rang îi ”vătăfu”, dă el trăbă să asculce toț. Al doilea îi ”rîndașu” care fașe rînd pițărâilor în vorețu gospodarilor. Al triilea rang îi ”câineru”. El să ațane la câni să nu mușce pră colindători.

Pițărâii cîntă:

”Bună dzâua lu Crășiun,
Dă-i măi bună-a lui Ajun,
Că-i cu mei, cu purșei
Cu botița după ei,
Hu, hu, hu!

Dacă gazda căși le dă bunătăț, cîntă:

”Căce cune pră casă
Atăț galbini la gazdă pră casă!”

Dacă nu capătă nimic:

”Căce cune pră scîndură să pot bace
Atăț drași la gazdă pră space!

Cătră amiaz gată dă colindat satu

În noapce adă Crășiun să strîng oamini unii la alți și povestăsc dîn viața lui Isus. Pră masă să pune fân, ca o amincire că Isus s-o năcut în iesle.

În gimineața dă Crășiun oamini să spală cu molivdă (apă cu busuioc, sfințită).

În a doaua dzâ dă Crășiun vin finii la nănaș la masă și aduc un colac mare, o ”lopăciță” și doi cărnaț mari.

Nănași le dau la fini o pită mare și cărnaț, să aduca amince dă călătoria Mîntuitorului în Egipt.

(...dî la V. Romăneanțu, Ruginosu)

2 La Sfântu Vasile

În Rueni. Fecilii și fișiorii să strîng la o casă unge stă numa o nevastă. Ea aşază supt talere fel dă el dă lucruri: oglinda (înseamnă frumuseț), bani (bogăție), tuleu (sărășie), lână (oi mulce).

Fiecare fată ori fișior intră în casă sângur și caută supt un taler. Așa va fi nărocu lui în tot anu.

3 La Paști

În Ruginosu. Jioi și vinei sara merg oamini la denii. Sâmbătă noapcea vin la bisărică când bace toaca și bat zvoanilii.

După slujba dă Înviere, oamini să întorc acasă, cu grija să nu să stângă, lumânarea. Altă formă n-o fi "bine-vădzut" dă ailalt oamini.

În gimineața dă Paști îi bine să ce speci cu apă năinșepută, în care să puni pupi dă flori și să dzâci:

Pup am fost,

Pup să rămân

Că așa rămâne omu cinăr tot anu.

La ușa căși să pune o brazdă dă pământ care să amincească dă piatra răsturnată dă Înjer la ușa mormântului lui Isus.

Fecilii dă măritat pun supt pernă o legătură dă busuioc să visădză cu șine s-or mărita.

(...dî la V. Romăneanțu, Ruginosu)

Obișeiuri la nașeri, bocedz, nunț, nașeri și la moarce

1 La nașeri. În Brebul

Moașa taie buricu pră lemn dă gorun, ca să fie copilu inimos. Toarnă prăstă copil apă rece, ca să nu fie lenos. Îl scaldă în apă caldă cu flori să fie drăgăstos și îi pune o pană ca să fie ușor la cap; arjint îi pune ca să fie curat.

2 La bocedz. În Ruginosu

copilu trăbă bocedzat la tri dzâle după naștere, până la bocedz mama nu pleacă dă lângă copil ca să nu vină măcuratu să schimbe copilu cu un drăcușor.

În vremea bocedzului mama stă acasă și ia în mână lucrurile pră care le-ar folosî fata (ori copilu) ca să fie harniși.

După bocedz copilu nu trăbă lăsat sângur ca să nu vină pră el boalili. Dacă îi lăsat sângur să punie un cuțat la cap(?) ca să să poată apăra. Când mama îi groasă (însărșinată), nu îi bine să fure ca să nu aibă copilu sămne pră el.

Dacă îi fată, atunși mama fură fân ca să aibă copila păr frumos.

3 La nunț. În Zăgujeni

Mireasa cu ginerițâli ei îș ceamă oaspeți la nuntă, miercuri sara. La fel fașe mirili jioi sara. Ei merg cu ginerii care au buclii cu răchie, frumos împodobice.

Oaspeți merg la nănaș și cu ei nănașu merge la mire. Apoi să duc acasă la mireasă. Givăru al mare (dân parcea mirelui) șere plată ca să dea mireasa nănașului.

Toț nuntași merg la bisărică.

După cununie mireasa și mirile (fiecare sângur) primesc daruri.

Urmează ”jiocu miresii” pântru care fiecare trăbă să plăcească, când jioacă cu mirreasa.

După jiocu miresi să pornesc acasă la mire, la masă.

Apoi toț nuntași în afară dî mire și mireasă merg la nănaș. Cinerii merg la cășili lor.

La urmă marț sara îs cemaț la masă bucătarii și toț ai care or ajiutat la nuntă.

(...dî la N. Bogdan, Zăgujeni)

4 La moarce. În Ruginosu

Mortu nu trăbă lăsat sângur ca să nu să facă strigoni.

Când să astupă groapa, toț oamini care or fost la înmormântare trăbă să arunșe un bord dă pământ în groapă, ca atunși când mortu întrabă: ”Cutare o fost la înmormântare?”, pământu să răpundă: ”O fost!”

9 dzâle trăbă să fie o lampă aprinsă în casă. Pomană să pune la 9 dzâle, 6 săptămâni, 1 an. La pomană să lasă în colac pră o apă curgătoare ”să fie primită pomana”.

IX. POVEȘCI

Povestea lu Șenușotcă

O fost odată un om care avea tri feșiori. Omu sămănă un pogon cu săcară. Când s-o dus să-ș vadă holda, omu gășât-o călcătă și păscută dă cai. Fișioru al mare s-o dus noapcea la păzât, dar o adurmit. Așa o pățât și al mijloșiu.

O vinit, așadar, rându lu Șenușotcă. El o loat o bardă și nu s-o culcat nișidăcum. Noapcea târdziu or vinit tri cai la păscut. Șenușotcă i-o prins, o tăiat dân coamili lor câtă un smoc dă păr și le-o spus așa:

”Când oi scutura moțu dă păr un cal să vină cu straie dă arjint. Când scutur a doaua oară, să vină cu un strai dă diamant. Și când scutur a tric oară să vină calu cu straie dă aor.”

În vremea aia, împăratu care avea o fată, o așădat în turnu al măi nalt al castelului o cunună. Și o dat dă veste că ar da dă nevastă ăluia care ia cununa dân turn.

Șenușotcă o scuturat un smoc dă păr dă cal și o și vinit calu cu strai dă arjint.

S-o suit pră turn, dar n-a izbutit. Năcăjit, fișioru o scuturat al doilea smos dă păr, o vinit mintunaș calu cu strai dă diamant. O fălit numa o șchioapă ca să ajiungă la cunună.

La a tria înșercare, Șenușotcă și calu cu strai dă aor, or zburat măi gata! până în turn, o loat fișioru cununa și o pus-o supt cășiulă.

Audzând împăratu că oareșine o loat cununa o dat dă șcire să fie gășat. Veșinii lu Șenușotcă or băgat ei șeva dă samă, s-or dus acasă la el și l-or întrăbat. Șenușotcă le-o răspuns luând cășiula dăn cap și lăsând să vadă cununa.

Așa că el s-o însurat cu fata împăratului și o căpătat zeste jiumătake dăn împărățiaie.

La nuntă o curs atâta vin câtă apă pră Cimiș

Iar io acuma dî la nuntă vin

Să v-aduc Domiilor Voastre vin

(Audzât dî la Ion Turcan, Cireașa)

Povestea lu Pipăruș Pătru

O fost odată o văduvă, într-un sat. Măturând ea vorețu, găsi o boabă dă grâu, o băgă în gură și o înghiți. Și să vedz, al naibii boabă! Văduva născu un copil pră care l-a cemat Pipăruș Pătru.

Copilu crescu iuce și când o fost dăstul dă mare, mama lui i-a spus că el mîi are doi fraț și o soră. Ei or plecat odată la holdă și nu s-or măi întors.

Atunși Pipăruș Pătru o loat paloșu și o plecat să îi cauce. Așa o ajuns la curcea unui zmău, aiși o găsi pră soru-sa. Ea i-o spus să fugă că vine zmău. Dar Pipăruș Pătru s-o pus pră scamn și o așceptat.

Zmău o aruncat buzduganu, când s-o apropiat dă casă. Pipăruș l-o prins și l-o aruncat într-un munc. Zmău o scobit 3 dzăle și n-o putut să-ș scoată buzduganu.

Când o ajuns acasă, zmău l-o pofcit pră Pipăruș la masă, ca și când nu s-o întâmplat nimic. Dar o dzâs: Șine gată măi iuce dă mâncat să bace cu mine.

Înșepu lupta și când zmău vădzu paloșu lu Pipăruș s-o rugat să nu-l omoare că ai va învia pră frați lui.

La un sămn înviară frață, dar Pipăruș tăie capu zmăului. Ș-o loat frați și pră soru-sa și s-o dus acasă la mama lor, care tare s-o bucurat.

Ș-am fost și io să mă vesălesc

Că altcum dă unge-aș ști să povestăsc!

(...dî la Andrei, Zervești)

X. GLUME, ANIECDOCE

1 Țăganu și albina

Odată, o căpătat un țăgan un fagure dă miere dî la un român. Când o mușcat dăn fagure, iacătă o albină dăn-nuntru l-o mușcă dă limbă. Atunși o înșeput țăganu să schipe albina, dar romănu, când o văzut asta, o dzâs cătră el:

- Dî șie schipi tu, mă țăganie albina, că ea îi sfântă?!

- Dacă îi sfântă, sfântă să fie,
Dar dă limbă nu mă țâie,
Că o strâng cu ghinți
Să vadă și ea sfinți.

2 Ghingeam că-i vineri

Un țâgan o mâncat clisă într-o miercuri. Șine șcie cum o fi pus gheara pră ea!
Un român îl vege și-l întrabă:
- D-apoi, bine, mă țâgane, nu șcii tu ca astădz îi miercuri?
- Au, romanico – răspunsă țâganu, spăriat. Doamne, iartă-mă io am ghingit că-i vineri!

3 Hoțu păcălit

Un om bogat o avut mulce slujii.
Odată numa ș-o dă samă că i-o pierit punga cu bani. Întrebă el toce slujile, dar – orcât dă dășcept era, nu o aflat nimic.
Într-o dzî, șe i-o năzarit?! O adunat toce slujili și le-o porânșit să răgișe fiecare doauă jiejece dî la mâna stângă.
- Aț răgicat toț?
- Toț – o fost răspunsu
- Și ăl care m-o furat punga?
- Și io, dzăsă dă dâncolo unu, care nu nu ș-o dat samă șe răspunge.

4 Țâgani și melcu

D-apăi, într-un sat țâgănesc, pare-mi-să, era satu Ghișeșce-l, dă lângă orașu Caută-l, s-o întâmplat, după cum spun poveșcili țâgănești, că după o ploaie mare, doncii ai micucei vād un melc.

Cum vād ei așa o joavină, or vrut să cură iuce șâor întrăbat ”Șe să facă ?”. Unu care o fost și la porși, o dzâs:

”Mă, paraleilio, ăstă nu-i lucru curat! Bou să fie, n-ar avea șa; cal să fie, n-ar avea coarne.”

”Atunși șe să fie? or întrebat spăriaț dancii.

”Haida să întrebăm pră bulibașa Drăghico, că el trăbă să șcie.

Cum or audzât puradeii, s-or înșărat în fața lu Drăghici și or spus di șie or vinit. S-o dus și bulibașa să vadă. Dară niși el nu o știut șe-i. Ca să nu să facă dă rușâne, să scărpină după ureche, o măi tușât o dată și o înșeput:

- Hei, măi, cioromoni! Nu vigeț că s-o suit nu știu șe, pră mașe, și să duse încotro?

5 Neamțu și sârbu

Odată or miers pră un drum doi oamini. Un o fost neamț, ălatat sârb. Amândoi or flămânzât și n-aveau numa pită. S-or dus ei la un căsap și or cumpărat un cârnaț. Dar cum să-l împartă, că nu or avut cuțât?

”Hai să-l împărțăm așa; o dzâs sârbu, cătră neamț: io prind cu ghinți la un capăt și tu la ălalt. Și cât se va rupe la fiecare, atâta să mânșe.

Și or inșieput amândoi să tragă. Sârbu străgă: ”Dârz!” Dar neamțu: ”Ia!”

Ghișiț șine o cășcigat?!

EPILOG

Această culegere de folclor este o copie adaptată graiului bănățean. Au fost făcute corecturi ale greșelilor de tipărire.

Fiind o lucrare folclorică mi-am permis unele intervenții pentru realizarea ritmului și a rimei, fără a pierde sensul ideii.

Asemenea intervenții sunt puține și sporesc autenticitatea graiului.

Din motive de adaptare la aspectele vieții contemporane, unele creații prezente în ediția originală au fost omise.

Să dăinuiască minunatul „grai dulce, cumpătat”!

Elena Oancea Drăgan

